בס"ד

פרשת לך לך: באיזה יום יש למול תינוק שנולד בניתוח קיסרי

<u>פתיחה</u>

בפרשת השבוע כותבת התורה (יז, כו), על מילת אברהם כפי שציווה אותו הקב"ה: "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ. וְכָל־אַנְשֵׁי בֵיתוֹ יְלִיד בַּיִת וּמִקְנַת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֵכָר נִמְּלוּ אִתּוֹ". **הרמב"ן** (שם) הוסיף שלמרות שמפסוקים אלו משמע שאברהם נימול ראשון ולאחר מכן אנשי ביתו, אין הדברים כך, אלא כפי שניתן להבין מפסוק קודם (פס' כג), אברהם קודם דאג שבני ביתו יימולו, ואחר כך מל עצמו, שכן אם היה מל עצמו קודם, היה חולה וחלש ולא היה מסוגל לדאוג שבני ביתו יימולו. ובלשונו:

> "ואין טעם נימול אברהם, שנימול הוא בתחילה, אבל ישמעאל בנו נימול מתחלה וכל בני ביתו, כי כן כתוב (לעיל פסוק כג) ויקח אברהם את ישמעאל בנו ואת כל ילידי ביתו, ואחרי כן ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהימולו. והטעם, כי אברהם נזדרז במצות המילה שלהם תחילה, ומל אותם הוא בעצמו, או שזימן להם מוהלים הרבה והוא עומד עליהם, ואחר כך מל את עצמו, שאילו הקדים מילתו היה חולה או מסוכן בה מפני זקנתו, ולא היה יכול להשתדל במילתם."

בעקבות התורה הכותבת על מצוות המילה, נעסוק השבוע בהלכות מילה, ובשאלה מתי יש לקיים את מצוות המילה לתינוק שנולד בניתוח קיסרי, או שהפריית התינוק הייתה באמצעות הפריה מלאכותית. כדי לענות על השאלה, נפתח במקרי ספק נוספים כגון תינוק שנולד בין השמשות, ותינוק שנולד בחודש השמיני, כשבעבר סברו שאינו יכול לחיות.

<u>ספק מילה</u>

כפי שראינו בעבר (תצריע מצורע שנה ה') הגמרא במסכת שבת (קלב ע"א) כותבת, שלמרות שקיום מילה בשבת כרוך באיסורי דאורייתא של הוצאת נשמה, בכל זאת היא דוחה שבת, שכן כתוב 'ביום השמיני יימול בשר ערלתו'. ולמרות שבמקרים רבים כאשר כתוב 'ביום' למדים שהכוונה ביום ולא בלילה, כיוון שהלכה זו כבר נלמדה מהפסוק בפרשת לך לך 'מבן שמונת ימים', הרי שניתן ללמוד מפסוק זה שמילה דוחה שבת (וכפי שראינו, יש מקום לדון האם את תהליך המציצה במילה יש לקיים בזמן הזה).

אמנם, רק כאשר זמנה של המילה בוודאי חל בשבת אז היא דוחה שבת, אך לא במקרה ספק. משום כך ולדוגמא כותבת הגמרא (קלה ע"א), שהנולד בין השמשות של ערב שבת, לא יימול בשבוע זה, אלא ביום ראשון. ביום שישי אי אפשר למול אותו, שכן ייתכן שנולד בשבת ולא הגיע זמן המילה. בשבת אי אפשר למול אותו, שמא נולד ביום שישי, ומילתו, שהיא מילת ספק אינה דוחה שבת. בנוסף, יש שסברו שאנדרוגינוס, דהיינו תינוק שיש לו גם זכרות וגם נקבות, אינו נימול בשבת, שכן יש ספק מה מינו.

מה דין תינוק הנולד בניתוח קיסרי? הגמרא (שם, קלה ע"א) מביאה מחלוקת אמוראים בשאלה זו. לדעת רב אסי, אין מילתו דוחה שבת, שכן נאמר בפרשת תזריע (יב, ב) "אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים... וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל", משמע שרק אשה שטמאה טומאת לידה, תינוקה נימול בשבת, ואילו היולדת בניתוח קיסרי אינה נטמאת. לדעת אביי לעומת זאת, מוכח מ'דורות הראשונים' שנהגו למול גם תינוק כזה בשבת, שיש ללמוד את הפסוק אחרת. ובלשון הגמרא:

> " אמר רבי אסי: כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה, וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמנה, שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וגו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו. אמר ליה אביי: דורות הראשונים יוכיחו, שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמנה. איני? והא איתמר: יוצא דופן, רב הונא ורב חייא בר רב. חד אמר: מחללין עליו את השבת; וחד אמר: אין מחללין. עד כאן לא פליגי, אלא לחלל עליו את השבת, אבל לשמונה ודאי מהלינן ליה. הא בהא תליא."

כיצד נפסק להלכה? **הרמב"ם** (מילה א, יא) פסק כדעת רב אסי, שאין מילתו דוחה שבת, וכן בפועל גם דעת **הרי"ף** (נד ע"א בדה"ר), על אף שלא הכריע במחלוקת זו. כך פסק גם **השולחן ערוך** (יו"ד רסב, ג), על אף שבבית יוסף הביא שיש ראשונים החולקים על כך, וסוברים שהלכה כדעת אביי ושמילתו דוחה שבת, בכל זאת דעת רוב הפוסקים לא כך.

<u>הזרעה מלאכותית</u>

נחלקו האחרונים, האם ילד שתחילת ברייתו הייתה בהפריית מבחנה נימול בשבת:

א. בשם **הרב אלישיב** מובא (נשמת אברהם, תנינא עמ' קטז), שאין למול תינוק זה בשבת, ודבריו מבוססים על דברי **רבינו חננאל** (חגיגה טז ע"א). רבינו חננאל כתב, שבמקרה בו אשה נתעברה מזרע שצף באמבטיה, התינוק היוצא ממנה אינו נימול בשבת, שכן הוא נולד ממעשה נס, ולא חל עליו לשון הפסוק 'אשה כי תזריע וילדה זכר..'. הוא הדין לתינוק שנולד באמצעות הפריה מלאכותית, שלמרות שנולד כדרך הטבע, כיוון דרך קליטת הוולד לא הייתה באופן 'של אשה כי תזריע וילדה', הרי שהוא לא נימול בשבת.

ב. **הרב עובדיה** (יביע אומר יו"ד ז, כד) חלק וסבר, שעיקר טעמו של רבינו חננאל אינו שאופן העיבור אינו כמקובל, אלא שעיבור באמבטיה הוא מעשה נס, שכן בדרך הטבע זרע שצף באמבטיה אינו יכול לגרום לעיבור אשה. ממילא תינוק שנולד בעקבות הפריית מבחנה, נימול בשבת, שכן אין בהפריית מבחנה מעשה ניסים, והלידה עצמה מתרחשת כלידה רגילה.

<u>ספק שבעה ספק שמונה</u>

מקרה נוסף בו דנו, האם ניתן למול בשבת תינוק שנולד לפני הזמן. כפי שמתארת הגמרא במסכת שבת (קלה ע"א), בעבר רווחה תפיסה רפואית, שתינוק הנולד בחודש השביעי ובחודש התשיעי יחיה ויתקיים, ואילו תינוק שנולד בחודש השמיני שלא נגמרו ציפורניו, לא ישרוד, ולכן גם אסור לטלטלו בשבת, שכן הוא מוקצה. מה דין תינוק, שספק נולד לאחר שבעה חודשים ספק שמונה חודשים? בוודאי שמחללים שבת להצילו, שכן מחללים גם על ספק פיקוח נפש, אך נחלקו הראשונים האם יש למול אותו:

א. **הטור** (או"ח שלא) סבר שיש למול אותו, ואת דבריו ביסס על הגמרא במסכת שבת (קלה ע"א). הגמרא דנה, כיצד ניתן למול כל תינוק בשבת (אפילו נולד בתשיעי), והרי כפי שכתב רבן גמליאל, עד שלושים יום יש חשש שכל תינוק יהיה 'נפל' וימות, ומיישבת, שניתן למולו 'ממך נפשך'; אם הוא יחיה, בוודאי שיתברר שלא הייתה בעיה במילה, אך גם אם ימות, כיוון שמת לבסוף, התברר

שאין בו חיות, ולכן ממילא המל אותו בשבת אינו עובר על איסור של הוצאת נשמה. הוא הדין לספק בן שבעה ספק בן שמונה, שאם יחיה, התברר שהותר למול אותו, ואם ימות, אז הוא כאבן, שאין בהוצאת דמו איסור, וכן פסק **הרמ"א** (רסו, יא). ובלשונו:

"עושין כל צרכי מילה בשבת, מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליו כמון... ואפילו ספק אם נולד לשבעה או לשמונה ולא גמרו שעריו וצפרניו, מלין אותו בשבת, דאי חי הוא שפיר מהיל, ואי מת הוא, מחתך בבשר בעלמא הוא. אבל אם הוא ודאי נולד לשמונה, אין מלין אותו בשבת, אלא אם כן גמרו שעריו וציפורניו."

ב. **הרי"ף** (נד ע"א בדה"ר) **והרא"ש** (יט, ה) לעומת זאת, השמיטו את דברי הגמרא הכותבת שיש למול ספק שמונה ספק בן שבעה, והביאו ברייתא הנוקטת שאין למול. **הר"ן** (שם, ד"ה ונראה) כתב שיש ללמוד מכך, שאכן לשיטתם אין למול תינוק זה בשבת ונימק שהסיבה שלא קיבלו דברי הגמרא, שכן ניתן להבין שהגמרא דנה בשיטת רבי אליעזר, הסובר שכשם שמותר למול בשבת, כך מותר להכין מכשירי המילה בשבת, וכיוון שלהלכה לא נפסק כמותו, ממילא כל דברי גמרא זו נדחית.

ג. **הבית יוסף** (או"ח שלא) לא קיבל פירוש זה ברי"ף וברא"ש, שהרי כפי שכתב הר"ן בעצמו, מעשים בכל יום שמלים תינוקות אלו בשבת, ובפשטות כך היה גם בזמנם. לכן פירש, וכך גם פסק **בשולחן ערוך** (שם), שהם הסתמכו על דבריהם במסכת יבמות, שם הביאו דברי האמורא הכותב, שהמקרה בו לא מלים תינוק ספק בן שמונה ספק בן שבעה, זה רק כשלא נגמרו ציפורניו של אותו תינוק, אך אם נגמרו ציפורניו, ניתן למולו. וכך מיושב מנהג העולם, שכן נוהגים למול רק תינוקות שנגמרו ציפורניהם.

<u>להלכה</u>

מדוע תינוק בן שמונה חודשים לא יחיה ותינוק בן שבעה יחיה? כבר בעבר תופעה זו הייתה נראית תמוהה, שכן מסתבר שככל שהתינוק נמצא יותר ברחם כך מצבו טוב יותר, ולכן הוצעו מספר הסברים. היפוקרטס, שהוא ככל הנראה המקור לאמונה זו, סבר שיש מחלה בתקופה זו, שבתוספת לחץ הלידה גורמת למות העובר. עוד יש שהסבירו, שלכל חודש מחודשי העיבור יש מזל בשמיים, ומזל החודש השמיני הוא שבתאי, שהוא קר ויבש, ונוגד את החיות. בנוסף, המספר שמונה זוגי, מה שאין כן שבע ותשע.

אמנם, בזמן הזה ברור שקביעה זו אינה נכונה, וסיכויו של תינוק בן שמונה חודשים לחיות, גדולים יותר מתינוק בן שבעה חודשים. ואם כן כיצד חז"ל טעו בכך? כפי שראינו מספר פעמים בעבר (בהעלותך שנה ב', שמיני שנה ג') בדברי **הגאונים** (גיטין סח ע"ב) **והרמב"ם** (מורה נבוכים ג, יד), חז"ל הסתמכו על הידע המדעי שהיה בזמנם, שלא נבדק באופן מחקרי מדוקדק כמו שעושים היום, דבר שהוביל לטעויות. ואין צורך להיכנס לכל מיני טענות דחוקות, כמו הטענה שהשתנו הטבעים[1]. כפי שראינו השלכות לכך יהיו, שאסור לאכול תולעים הנמצאים בדגים, מותר לאכול בשר ודג יחד, ואסור להרוג כינה בשבת. ובלשון הגאונים:

"צריכים אנן למימר לכון דרבנן לאו אסותא אינון = (הם לא רופאים), ומילין בעלמא דחזונין כבזמניהון וכחד חד קצירא אמורינן, ולאו דברי מצווה אינון (= ודברים שראו בזמנם ואמרו, אינם דברי מצווה). הילכך לא תסמכון על אלין אסותא, וליכא דעביד מינהון מידעם (= לכן לא תסמכו על אלה הרפואות), אלא אחרי שתבדקו וידע בוודאי מחמת רופאים בקיאים."

כתוצאה מכך, כאשר יש מכשור רפואי מתאים, והתינוק ישרוד, בוודאי שניתן למול בן שמונה חודשים בשבת (במידה ומצבו הרפואי מאפשר זאת), גם אם לא הושלמו ציפורניו. כמו כן, בוודאי ובוודאי שחייבים לדאוג לכל צרכיו, שכן גם הערת **התוספות** (שבת קלה ע"א, ד"ה בן), שקשה לקבוע במדויק את תחילת ההיריון וגיל התינוק (ולכן מספק יש לדאוג גם לתינוק שנראה שנולד בחודש השמיני), אינה הערה רלוונטית עוד (שהרי בזמן הזה ניתן לקבוע במדויק את גיל התינוק), כיוון שגם בלי ציוד רפואי יש תינוקות בני שמונה חודשים הממשיכים לחיות, בוודאי שיש לדאוג לטיפולם, בפרט כאשר יש טיפול רפואי הולם, שאז בוודאי יחיו.

<u>תינוק בעל מום</u>

על אף שכאמור היישום של חז"ל ביחס לבן שמונה חודשים אינו נכון, מכל מקום העיקרון אותו הנחילו, שתינוק שאינו בר חיות לא מחללים עליו את השבת, בוודאי ממשיך להתקיים, בהקשרים בו הוא נכון. משום כך כפי שהביא **פרופ' אברהם סופר** (אסיא, ב) בשם **הגרש"ז אויערבך**, מעיקר הדין כאשר נולד תינוק עם מום שיגרום לו בוודאי למוות תוך מספר ימים, מעיקר הדין אסור לחלל שבת באיסורי תורה בשבילו, וכמו שבעבר לא היו מחללים שבת למען תינוק בן שמונה חודשים.

עם זאת, למעשה פסק שיש לחלל שבת בעבורו, ונימק, שכיוון שטיפולו של תינוק זה בבית חולים מסור לאנשים רבים (רופאים, אחיות, קלינאיות תקשורת וכו'), יש חשש משמעותי שלא תמיד יבחינו בין תינוק שיכול לחיות ימים בודדים שלא צריכים לחלל עבורו, לבין תינוק שיכול לחיות זמן מרובה, אינו נחשב נפל, ויש לחלל בעבורו. לכן 'מיישרים קו', ומחללים שבת על כל התינוקות. ובלשונו:

"ואמר לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א, שמעיקר הדין, אם בטוחים ללא כל ספק שאין התינוק יכול לחיות רק לזמן קצר, שאין לחלל עליו את השבת באיסורי תורה. למרות זאת, בבית חולים מותר וחייב לחלל עליו את השבת, ואפילו באיסורי תורה, מכיוון שבמקום שיש הרבה מטפלים והדבר מסור לרבים, ואין כל אחד ואחד יודע להבדיל בין תינוק כזה ובין תינוק אחר שיש לו סיכוי לחיות, עלולים לזלזל בטיפולו של תינוק שכן יש לו סיכוי לחיות."

עוד הוסיף, שגם אם לו יצויר מקרה בו לא יחללו שבת לתינוק בעל מום, כאשר הוא בוכה, מותר לטלטלו על מנת להרגיעו. שכן למרות שהגמרא כותבת שדין תינוק זה 'כאבן' שאסור לטלטלו, ורק אם אימו סובלת מעודף חלב מותר לטלטלו כדי שיינק ולמנוע ממנה צער, הרי זה רק במקרה בו הוא שוכב כאבן, דהיינו אינו בוכה. אך אם הוא בוכה, מותר לטלטלו, ולא גרע מצער בעלי חיים.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שעוד אנשים יקראו[2]...

---

[1] מדוע הסבר זה לא מסתבר? משתי סיבות. הראשונה, תהליכי שינוי בגוף האדם, דורשים זמן רב מאוד, או שינוי חיצוני דרמטי, בטח כאשר מדובר בשינוי דרסטי, בו בעבר תינוק היה נפטר בחודש השמיני וחי בחודש השביעי – דבר שלא אירע באלף שנים האחרונות. בנוסף, ישנן כל כך הרבה סוגיות רפואיות ומדעיות בדברי הגמרא, שידוע לנו שבזמן הזה אינן נכונות. לכן זו טענה תמוהה לטעון בכל כך הרבה דברים שפשוט השתנו הטבעיים. הטענה לעומת זאת שהדברים לא נבדקו כשם שנבדקים היום, נכונה בוודאי, ומסבירה ביתר קלות שינויים אלו.

[2] **מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף? מוזמן במייל: tora2338@gmail.com או בערוץ הוואטסאפ 'הלכה בפרשה'.**